

STEFAN OSTER

“Humor kan ons helpen om nederiger te worden”. Een gesprek met bisschop Stefan Oster

De bisschop van Passau staat erom bekend dat hij met Pasen in de kerk een grap vertelt om zijn paasvreugde te uiten. Hij zegt: “Een deel van het christelijk geloof is het besef dat niemand volmaakt is. Daarom kun je niet tegelijkertijd een heilige zijn en geen humor hebben: Wie zijn tekortkomingen kent, kan om zichzelf lachen – en zich erover verheugen verlost te zijn.”

Benjamin Leven:

Aan het einde van de Paaswake dit jaar vertelde u een klein verhaal, een grap die op YouTube werd gepubliceerd. De video is al 1,7 miljoen keer bekeken. Wordt u er vaak naar gevraagd?

Bisschop Stefan Oster:

Ja, de hele tijd. Er wordt nu zelfs verwacht dat ik bij elke gelegenheid een grap maak of moppen vertel. Maar het is mijn taak als bisschop om het evangelie te verkondigen. De *risus paschalis*, de paaslach, is een oude traditie en hoort thuis in de Paasnacht, maar niet in elke kerkdienst. Voor zover ik weet dateert het gebruik uit de Middeleeuwen. Het is mooi om die gelegenheid aan te grijpen om mensen met vreugde en vermaak het Paasfeest in te sturen. Christenen leven vanuit de vreugde van Pasen. Humor hoort daarbij.

Benjamin Leven:

Sinds wanneer doet u dat?

Bisschop Stefan Oster:

Ik financierde het grootste deel van mijn studie door op te treden als clown en door te jongleren. Af en toe probeerde ik ook cabaret te maken.

Van jongs af aan vond ik het leuk om mensen aan het lachen te maken – en ze ook ertoe te brengen om zichzelf te lachen. Daarom begon ik, zelfs als jonge priester, een mop te vertellen tijdens de Paasnacht of een verhaal voor te lezen dat mensen aan het lachen maakte.

Benjamin Leven:

Men zou daartegen kunnen inbrengen dat dit geen recht doet aan de ernst van de liturgie.

Bisschop Stefan Oster:

Veel commentatoren op YouTube hebben teksten geschreven als: “Was de kerk maar altijd zo” of “Eindelijk een priester die lacht”. Ik ben er niet op uit het liturgisch taalgebruik te banaliseren of het constant maken van grapjes in kerkdiensten. God is God en wij zijn zijn schepselen. Dat moet duidelijk worden gemaakt. Maar in de liturgie verkondigen we ook de Blijde Boodschap. Dat doen we als feilbare mensen. Daarom moeten we nederig zijn en mogen we ook af en toe om onszelf lachen. Goede humor heeft dus niets te maken met banaliseren, maar misschien wel met het vinden van onze weg naar een grotere geloofsdiepte.

Benjamin Leven:

In een interview heeft u gezegd: “Humor is diep geworteld in de Kerk”. Voor veel mensen lijken Kerk en geloof echter een heel serieuze zaak.

Bisschop Stefan Oster:

Voor mij is een deel van het christelijk geloof, het besef dat we niet allemaal volmaakte wezens zijn. Daarom is er zoveel reden om met elkaar te lachen. Als we om onszelf leren lachen, om onze eigen tekortkomingen en de tegenstrijdigheden in ons leven, beschermt dat ons tegen arrogantie en trots. Een onderwerp dat de laatste tijd steeds belangrijker voor me wordt, is vreugde. Paulus zegt verschillende keren: “Verblijdt u in de Heer”. En ik blijf ontroerd denken aan de laatste woorden die paus Johannes Paulus gezegd zou hebben: “Ik ben blij, bent u het ook?”. Voor christenen is er geen ontbering in deze wereld die niet ook door vreugde kan worden ondersteund, door de vreugde dat we verlost zijn, dat we bij

de levende God horen. Friedrich Nietzsche zei: “Christenen zouden er verlost uit moeten zien als ik in hun Verlosser moet geloven”. Misschien moeten wij christenen elkaar meer helpen om de weg naar deze vreugde te vinden en dieper in het mysterie te leven dat we verlost zijn.

Benjamin Leven:

U bent Salesiaan van Don Bosco. De stichter van uw orde wordt beschouwd als een bijzonder opgewekte persoonlijkheid. Is humor in uw congregatie een soort charisma?

Bisschop Stefan Oster:

Dat wil ik toch hopen! Don Bosco reisde zelf ook rond als jongleur en maakte mensen aan het lachen. Hij had een leerling die op 14-jarige leeftijd stierf aan een longziekte en later heilig werd verklaard: Dominicus Savio. Don Bosco had hem onder zijn hoede genomen en begeleidde hem als pedagoog en als gelovige. Als kind had Dominicus al sterke ascetische trekjes; hij vastte streng, sloep op de grond enzovoort. Don Bosco praatte dit uit hem weg en benadrukte in plaats daarvan: We laten onze heiligheid bestaan in de vrolijkheid. Dat is dus echt een deel van ons charisma. Ik zou zelfs zeggen dat echt heilig zijn en tegelijkertijd zonder humor zijn niet echt samengaan. Want heilige mannen en vrouwen waren zich er altijd van bewust dat ze zelf zondaars zijn. Dit betekent dat je om jezelf kunt lachen en je ook erover kunt verheugen dat je vergeven bent. Er is ook heel wat hypocrisie in het christendom: we doen vaak alsof... En humor kan ons helpen om minder hypocriet en echt nederiger te worden.

Benjamin Leven:

U bent bisschop. In Duitsland betekent dat dat je over veel mensen bent aangesteld, aan het hoofd staat van een grote organisatie, een aktetas en een chauffeur hebt. Hoe gaat u om met de verleiding om zichzelf nogal belangrijk te vinden?

Bisschop Stefan Oster:

Natuurlijk is die verleiding er. Er is ook positief zoiets als een waardigheid van het ambt. Toch blijf ik een eenvoudige religieus en een arme zondaar. Als bisschop preek ik, houd ik voordrachten en discussieer ik met mensen. Voor sommigen kom ik misschien over als een sterke apologet. Maar als ik 's avonds thuiskom, denk ik soms bij mezelf: geloof je echt alles wat je net hebt gezegd, leef je het? We zijn vaak meer gevorderd in het praten dan in het doen. Hoewel we de hele tijd over het evangelie preken, moeten we voor onszelf toegeven dat we vaak niet in staat zijn om de eis ervan waar te maken. Dat troost me: Jezus' leerlingen waren aanvankelijk ook allesbehalve helden. De evangeliën hebben het voortdurend over hun mislukkingen en hoe ze niet begrepen wat Jezus bedoelde.

Benjamin Leven:

Het wordt vooral grappig als er iets gebeurt dat niet voorzien of niet te controleren is, in een heel formele situatie. Bijvoorbeeld wanneer iemand uit de toon valt tijdens de liturgie, die een vaste choreografie kent. Heeft u zoiets wel eens meegemaakt?

Bisschop Stefan Oster:

Soms creëer ik onbedoeld zelf zulke situaties. Natuurlijk vind ik een waardige liturgie belangrijk. Als iets niet lukt of ik weet niet hoe het verder gaat, dan zeg ik: nu moet iemand me even verder helpen. En de meeste mensen zijn toegeeflijk of vinden dat misschien zelfs wel fijn, omdat het de spanning eruit haalt. De liturgie wordt gekenmerkt door plechtige ernst, maar dat betekent niet dat je humorloos hoeft te zijn als de liturgie gevierd wordt. Een confrater van mij, die les gaf aan onze eigen hogeschool in Benediktbeuern, Jacques Schepens, kwam uit België en sprak vele talen. Zijn moedertaal was Vlaams. Op een dag droeg hij de mis op in een dorpskerk in Beieren en toen hij tijdens de consecratie de hostie ophief, vergat de misdienaar met de belletjes te rinkelen. “Bellen” betekent in het Duits “blaffen”. De priester gaf de misdienaar een strenge blik en zei “bellen”. De misdienaar keek hem vragend aan en bewoog niet. Toen zei Schepens weer “bellen” De misdienaar antwoordde: “woef, woef!”.

Benjamin Leven:

Hervormers en verlichtingsdenkers verwierpen capriolen in de kerk. Is er eigenlijk een speciale band tussen humor en catholicisme?

Bisschop Stefan Oster:

Ik denk wel dat de spanning tussen het serieus bezig zijn en het besef feilbaar en onvolmaakt te zijn, zodat je je ook af en toe kunt uitleven, typisch katholiek is. Niet voor niets wordt carnaval vooral in katholieke gebieden gevierd. Dit is ook geworteld in de antropologie: voor katholieken mag de menselijke natuur dan gewond zijn, ze is niet *totaliter corrupta*, dat wil zeggen niet totaal verdorven. De Heilige Geest houdt daarom nog steeds van onze samenwerking met Hem, zo geloven wij, en Hij stelt ons ook in staat om samen te werken. Ondanks de verwonding van diens natuur is de mens daarom in staat om de schoonheid van de schepping te vieren. Om God te vieren – met vreugde, met mooie muziek en ook met gelach. Veel van onze kerkinterieurs drukken dit uit: ze integreren de schoonheid en de overvloed van Gods schepping.

Benjamin Leven:

Heeft de Kerk iets van deze overvloed en levensvreugde verloren?

Bisschop Stefan Oster:

Als katholieke Kerk zijn we zo gehavend en gekneusd, zeker ook in Duitsland, en hebben we zo weinig zelfvertrouwen. Dit komt deels omdat we al jaren te maken hebben met de kwestie van seksueel misbruik, waardoor we nauwelijks in staat zijn om de buitenwereld te laten zien dat wij christenen onszelf zien als verlore mensen. Maar we hebben vooruitgang geboekt in het verwerken van het verleden en hebben een duidelijke koers uitgezet in de zorg voor de slachtoffers. Daarom geloof ik dat we na dit alles weer met dankbaarheid, vreugde en humor Kerk kunnen zijn. Ik heb het gevoel dat we langzaam uit de modus van een permanente collectieve zelfbeschuldiging komen en de vreugde van het christen zijn herontdekken en dat ook met vertrouwen kunnen laten zien. Niet omdat wijzelf zo geweldig zijn, maar omdat Christus dat is.

Benjamin Leven:

Tegelijkertijd is er op dit moment veel controverse in de Kerk, ook over serieuze en ernstige zaken.

Bisschop Stefan Oster:

In oktober heb ik de synode in Rome bijgewoond. De paus is er echt op gebrand om de Heilige Geest de hoofdrol te laten spelen in de Kerk en ons te helpen onze weg te vinden naar het dieper luisteren naar elkaar en naar de Geest van God – en op die manier polarisatie en geschillen te overwinnen. In ontmoetingen en persoonlijke gesprekken ervaar ik hem altijd als een innerlijk vrije, humoristische man. Je zou hem zo kunnen zien: deze man bekleedt het hoogste ambt ter wereld, moet als 87-jarige de wereldkerk leiden – dat is zeker geen pretje. Maar ik geloof dat hij er vrede mee heeft. Hij leeft vanuit de geest van God en hij heeft een diep gevoel voor humor. Het is altijd weer een genoegen om hem te ontmoeten. Het bespreken van belangrijke zaken en humor en kalmte hoeven geen tegenstelling te zijn, maar juist het tegendeel.

Bisschop Stefan Oster s.d.b. (1965) is bisschop van Passau (D.) en sinds 2014 bisschop van dat diocesis.

Benjamin Leven (1981) studeerde theologie en communicatiewetenschappen in Berlijn, Rome en Utrecht. Hij is redacteur online van *Communio* Duitsland en verantwoordelijke voor de velden liturgie, Bijbel en spiritualiteit.